Accountancy in het digitale landschap

Luc van Zutphen

C O L U M N

De ontwikkelingen in de wereld van de informatietechnologie (IT) blijven ons boeien en uitdagen. De laatste tijd staat vooral Internet volop in de belangstelling.

Internet is in! Bijna dagelijks is er wel nieuws over dit wereldwijde netwerk in dagbladen, magazines en via radio en TV.

Is hier sprake van een nieuwe hype in medialand of beleven we de eerste fase van een nieuwe doorbraak in de wereld van informatisering en telecommunicatie? Er bestaat weinig twijfel dat dit laatste ook werkelijk het geval is.

Het aantal aansluitingen op Internet blijft exponentieel groeien. Recente schattingen komen uit op 50 tot 60 miljoen gebruikers, waarvan het merendeel in de Verenigde Staten. Internet is daarmee veruit het grootste communicatienetwerk in de wereld. Als netwerken een dergelijke omvang aannemen krijgen ook activiteiten als het vergaren en uitwisselen van kennis en informatie een totaal andere dimensie.

Het World Wide Web bijvoorbeeld kan ook u, lezer achter uw eenvoudige PC - echter wel voorzien van een relatief snel modem (bij voorkeur 28.8 K bps) - van een ongekennde mix aan informatie voorzien. Zowel in de vorm van tekst, plaatjes, geluid als (bewegend) beeld. Informatie die met elektronisch gemak kan worden opgehaald van de uitersten der aarde.

Tot voor kort bepaalden de ons ter plaatse ter beschikking staande fysieke informatiedragers

als cassettes, diskettes, boeken en - voor de meer geavanceerden onder ons ook CD-roms - onze persoonlijke informatievoorziening.

Internet neemt deze fysieke begrenzing echter weg. Maar daarmee zijn de toekomstige mogelijkheden bij lange na nog niet aangegeven. Volgens velen zullen er ook digitale markten ontstaan die bedrijven in staat stellen hun afnemers op wereldwijde schaal hun produkten en diensten aan te bieden en transacties af te sluiten. Er zijn nu al bedrijven en zelfs financiële instellingen die uitsluitend op deze digitale markt opereren en alleen via een aansluiting op Internet benaderd kunnen worden. Daarbij wordt volledig afstand genomen van de traditionele vormen van verkoop en verkooporganisatie.

De Internet-editie van de New York Times van 4 maart 1996, (Internetadres <http://nytimesfax.com/times.pdf>) vermeldt zelfs de oprichting van gespecialiseerde advertentiebureaus voor 'Web ads' en 'smart messaging', een aan de wensen en eisen van Internetgebruikers aangepaste vorm van adverteren.

Een ander voorbeeld, dichterbij huis, is het sedert 1994 bestaande 'The International Accounting Network', waarvan onder meer het Rutgers Accounting Web (RAW) van de gelijknamige State University of New Jersey deel uitmaakt.

RAW is een zogenaamd information retrieval systeem, bereikbaar via Internet (adres <http://www.rutgers.edu/accounting>). Het systeem is bestemd voor opleiders, studenten en praktijkmensen en bevat een schat aan informatie op ons vakgebied.

RAW bevat documentatiemateriaal dat is ontwikkeld door de aangesloten instellingen van hoger onderwijs en beroepsorganisaties, waar-

Prof. L.C. van Zutphen is emeritus hoogleraar Accountantscontrole aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Daarnaast is hij voorzitter van het Examenbureau Registeraccountants en lid van de Orde van Organisatiedeskundigen en -Adviseurs.

van het aantal nog steeds groeiende is.

Dit zogeheten Accounting Education Change Project wordt gesponsord door de American Accounting Association. Het onderwijs- en onderzoeksmateriaal dat beschikbaar is in deze databank betreft onder meer casestudies, lezingen, syllabi, examens, studierapporten e.d.

Thans nemen een vijftal universiteiten en een zevental andere organisaties deel aan het project, waaronder het American Institute of Certified Public Accountants, het Institute of Internal Auditors, het Institute of Management Accountants en de Financial Accounting Standards Board. Ieder van deze deelnemers heeft zich gecommitteerd aan de doelstelling van The International Accounting Network: 'to build a truly international resource of accounting and auditing knowledge, to build expertise and sources of information in particular areas and to share this knowledge with the other providers'.

Bij mijn weten participeren tot nu toe slechts een Zweedse en een Finse organisatie in dit project. Wordt het geen tijd dat ook Nederland gaat meesurfen op deze golf?

Zeer belangrijk is de strategische vraag hoe de toekomst van het accountantsberoep door deze nieuwe welhaast revolutionaire vormen van informatisering en informatietechnologie eruit zal gaan zien.

Voor wat betreft de externe verslaglegging ontplooiën zich ongekende mogelijkheden.

'As the properties of information continue to change, so must the accounting profession's model of financial reporting' schreef Dwight Wainman in CA Magazine van augustus 1995.

Een model dat flexibel genoeg is om aan de vaak verschillende eisen en wensen van de verschillende belanghebbenden te kunnen voldoen. De tijd waarin men met één jaarverslag en één jaarrekening voor alle gebruikers kon volstaan, lijkt te hebben afgedaan.

Ook de externe informatieverzorging door bedrijven zal in de nabije toekomst in gedigitaliseerde vorm worden gecreëerd, verzonden en ontvangen. Daarbij kan worden gedacht aan bijvoorbeeld:

- een creatief gebruik van grafische voorstellingen en andere multimediale mogelijkheden, zoals video en audio, ten einde de toegankelijkheid van de informatie en de motivatie van de lezers te vergroten;

- het bedrijf kan in zijn jaarverslag ervoor kiezen bepaalde informatie een bijzonder accent te geven en lezers het gebruik van bepaalde softwarefaciliteiten aan te bieden, zoals smart agents;
- het systeem van externe verslaggeving zal geïntegreerd zijn met het totale bedrijfsinformatiesysteem, waardoor op meer efficiënte wijze en op elk gewenst moment een rapport of combinatie van rapportages kan worden samengesteld.

Bij de huidige vormen van externe verslaggeving moeten beleggers en andere geïnteresseerden wachten op kwartaal- en jaarcijfers om te kunnen vaststellen wat de performance van hun investering is. In de nabije toekomst is het zeer wel mogelijk dat zij met bepaalde autorisaties en ter beschikking gestelde software zelf de databank van de onderneming kunnen doorzoeken op door hen relevant geachte informatie. Zij bepalen dan zelf de gewenste informatie en de daarbij passende zoekcriteria en het moment van verstrekking.

In het huidige systeem heeft de 'insider' soms meer en betere informatie dan het brede investeerderspubliek. Dynamisering van de externe verslaggeving via Internet zou deze ongelijkheid in behandeling wellicht belangrijk kunnen terugdringen.

De produktie en distributie van informatie zal voor het grootste deel zijn geautomatiseerd via servers die alle gekoppeld zijn aan het Net. De intermediaire rol van de accountant tussen het bedrijf als verantwoordingsplichtige en informant en de externe belanghebbenden krijgt daardoor eveneens andere accenten. Om aan de verwachtingen van zijn cliënten en het maatschappelijk verkeer in de 'information age' te kunnen voldoen zullen accountants zich moeten concentreren op de specifieke informatiebehoeften van de verschillende stakeholders en de verdergaande analyse daarvan. De daarvoor benodigde accountancy-expertise verschuift naar de kwaliteit van informatie zoals die door de verschillende gebruikers wordt ervaren.

Ook op het gebied van de accountantscontrole of ruimer business-assurance zullen we opnieuw veranderingen moeten nastreven.

Zo zal er een grote behoefte zijn om bij de verdere uitbouw van het Web de betrouwbaarheid en controleerbaarheid in redelijke mate veilig te stellen. De openheid van de systemen alsook de complexiteit annex beperkte beheersbaarheid maken de risico's wel zeer groot. Voor zover de problemen al worden onderkend zijn bepaald nog geen geteste oplossingen voorhanden.

Een gezaghebbend blad als het IS Audit & Control Journal is pas zeer onlangs begonnen met een special over Internet. Het ligt in de bedoeling in alle nummers van de jaargang 1996 aan dit onderwerp aandacht te besteden. Dat duidt op een inhaalslag.

De groeiende complexiteit van de systemen en de daaraan verknoopte foutenkansen in de goede werking van de software en de vergrote fouten- en frauderisico's zal de roep om controle en assurance ongetwijfeld sterk doen toenemen. Deze zal zich vooral toespitsen op de audit van systemen die de bits en de bytes genereren en distribueren, waaronder begrepen de bruikbaarheid en integriteit van de beschikbare informatie rapportagestructuren, maar in veel mindere mate op de accountantscontrole van het verslag zelf, bijvoorbeeld de jaarrekening.

Dit alles zou kunnen betekenen dat jaarrekeningcontroles en accountantsverklaringen bij de jaarrekening binnen afzienbare tijd tot het verleden gaan behoren.

Bij dynamische en continue vormen van rapportering als hiervoor aangeduid zouden ook de kosten van accountantscontrole van histori-

sche informatie op een bepaalde peildatum prohibitief kunnen worden. Het primaire focus-object voor de controlerend accountant zal in de nabije toekomst het IT-systeem zelf moeten zijn en de organisatie waarin het is ingebed. Betrouwbaarheid, beveiliging, controleerbaarheid, privacy en continuïteit zijn eigenschappen die ook de moderne en expanderende computernetwerken niet kunnen ontberen.

Tijdens de bouw van dergelijke systemen kunnen auditors juist ten aanzien van deze aspecten gericht adviseren en een belangrijke rol spelen bij het waarborgen van de kwaliteit op dit punt.

Accountancy in het digitale landschap betekent een nieuwe en grote uitdaging voor het internationale accountantsberoep. Willen accountants in de toekomst de vraag naar hun diensten op hetzelfde hoge niveau handhaven, dan is het opnieuw doordenken en instrumenteren van de accountantsfunctie in de zich ontplooiende informatiemaatschappij een zaak van hoge prioriteit.

L I T E R A T U U R

The New York Times, Internet Edition, Monday March 4, 1996.

Dwight Wainman, Voyage into the Digital Universe. CA Magazine August 1995.

The Internet. Special IS Audit & Control Journal, Volume I, 1996.